

Lage en hoge risico's

Auteur(s):

Antonides, G.

*Verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.***Verschenen in:**

ESB, 84e jaargang, nr. 4193, pagina D13, 11 maart 1999

Rubriek:

Dossier Nieuw e Risico's

Trefwoord(en):

Dit artikel is een reactie op P. Schnabel, [Zekerheid en de noodzaak van vertrouwen](#), *ESB-Dossier*, 11 maart 1999, blz. D10-D12.

Als economisch psycholoog zal ik beginnen met mijn interpretatie van Schnabel's sociologische essay. Schnabel heeft het over vertrouwen op mensen dat gaandeweg is vervangen door een vertrouwen en vervolgens een wantrouwen van instituties (bedrijven en overheden). In eerste instantie zijn veel instituties in het leven geroepen om afhankelijkheid van medemensen op te lossen, bijvoorbeeld door wetgeving, ziekenzorg, en verzekeringen, maar ook restaurants, pretparken en computers. Dit ondersteunt de huidige trend van individualisme. Hoewel het niet met zoveel woorden wordt gezegd, zijn instituties echter geneigd te calculeren en houden daarom onvoldoende rekening met de nieuwe risico's, zoals nieuwe ziekten en calamiteiten. De strekking van het betoog is dat, bij de beheersing van hedendaagse risico's, de risico's van morgen moeten worden meegewogen. Het laatste is mijns inziens echter moeilijk omdat toekomstige risico's van nature nog onbekend zijn. Schnabel vertrouwt op de wetenschap, die hierover meer zekerheid moet verschaffen. Mijn reactie beperkt zich tot de vraag of we met de geschetste gang van zaken moeten doorgaan, en tevens tot de vraag of er nog hoop is op verbetering.

De beheersing van risico's impliceert dat individuele risico's door institutionele acties, zoals wetgeving, infrastructuur en kwaliteitsbewaking worden afgedekt. Dit is uiteraard prettig voor de burgers in het land. Als een soort extern effect van deze risicobeheersing wordt gesteld dat hierdoor 'hogere' risico's ontstaan. Nu is het helemaal de vraag hoe de burgers de risico's van de 'lagere' en van de 'hogere' soort waarderen. 'Hogere' risico's worden gekenmerkt door een onbepaalde kans dat zich calamiteiten voordoen; van 'lagere' risico's is deze kans wel bekend. 'Hogere' risico's vormen onzekerheid, of 'gevaar'. Indien zoals gebruikelijk het hemd nader is dan de rok, zal men prioriteit geven aan het afdekken van onmiddellijke 'lagere' vormen van risico. Zo lijkt de consument een voorkeur te hebben voor grote, rode tomaten, die het 'risico' van sociale acceptatie, en een hoge prijs, zouden verkleinen. Zulke prachtige producten kunnen eenvoudig worden geproduceerd door genetische manipulatie, echter tegen de prijs van onbekende 'hogere' risico's in de toekomst. Evenzo geldt dat men liever lagere prijzen geniet door een klantenkaart van de supermarkt dan bescherming van privé-gegevens. In zulke gevallen is het de taak van de overheid om bescherming tegen de 'hogere' vormen van risico's te waarborgen, eventueel door 'lagere' risico's voor lief te nemen. Uiteraard betreft het hier een afweging van voor- en nadelen in individuele, maar ook in politieke besluitvorming. Wetenschappelijk onderzoek zou mogelijk meer licht op de maatschappelijk gewenste afweging kunnen werpen.

Het vertrouwen in grootschalige systemen en ideologieën is sterk verminderd. Het communisme is gevallen, het kapitalisme sterk verwaterd. Verschillende ideologische mengvormen zijn ontstaan, zoals het vrije marktmechanisme, gecombineerd met verregaande sociale voorzieningen, bijvoorbeeld in Zweden. Dit past alleszins in de postmoderne cultuurstroming waarin wij leven. Ook bedrijven werken niet meer uitsluitend voor het eigen gewin. Na de kwaliteitszorg, gericht op de kwaliteit van producten en diensten van instituties, is een stroming van sociale verantwoordelijkheid van de aanbieders op gang gekomen, mede onder druk van maatschappelijke groeperingen. Arbeidsomstandigheden (bijvoorbeeld in derde-wereldlanden), milieukwaliteit en humaniteit spelen een steeds grotere rol in het productieproces. Het zogeheten ethisch investeren in sociaal verantwoordelijke bedrijven kan bijdragen tot het belang van sociaal verantwoorde productie, en op de lange duur mogelijk ook tot de beheersing van 'hogere' risico's van productie.

Tegen de 'lagere' risico's kan men zich verzekeren. Ter beheersing van de 'hogere' risico's kunnen enkele maatregelen worden genomen die in het algemeen (mede) als uitgangspunt voor consumentenbeleid worden genomen: verbeteren van de doorzichtigheid van gebeurtenissen en bevorderen van informatie hierover (bijv. rekenkamers), marktwerking bevorderen (bijv. ethisch beleggen, consumentenboycots), wetgeving ter versterking van de rechtspositie van burgers, en parlementaire enquêtes ter controle van de overheid. Deze 'hogere' vormen van controle kunnen in belangrijke mate bijdragen aan de beheersing van de 'hogere' risico's.

ESB-Dossier: Nieuwe risico's

Inleiding

T. de Bruin, [De nieuwe risicomaatschappij](#)

A. Heertje, [Nieuwe risico's, een publiek-privaat probleem](#)

Risico's

L. Reijnders, [De anatomie van nieuwe risico's](#)

A. Tukker, [Nieuwe risico's een nieuw beoordelingskader?](#)

S.M. de Bruyn, [De anomalie van milieurisico's](#)

De maatschappij

P. Schnabel, [Over het verlangen naar zekerheid en de noodzaak van het vertrouwen](#)

G. Antonides, Lage en hoge risico's

De markt

P.H.M. Kuys, [Marktconforme oplossingen](#)

M.A.J. Theebe, [Een verzekeringsrevolutie](#)

Het recht

M.G. Faure, [Op de glijdende schaal van verzekerbare en onverzekerbare risico's](#)

R.J. van den Bergh, [Op de glijdende schaal van commerciële belangen en maatschappelijke welvaart](#)

Epiloog

H.A. Keuzenkamp, [Verzekeren in het donker](#)